

پرسشنامه نگرش به کمک‌رسانی

مقدمه

نگرش به کمک‌رسانی^۱، تمایل، اشتیاق و نگرانی درباره رفاه و آسایش سایرین است. همچنین، به انجام اعمال داوطلبانه با هدف کمک به سایرین نیز اطلاق می‌شود که فرد در صدد دریافت پول و جبران کمک از جانب فرد مقابل نیست (هافسا^۲، ۲۰۱۷). نیکل^۳ (۱۹۹۸) نگرش به کمک‌رسانی را باورها، احساسات و رفتارهای مرتبط با افراد کمک‌رسان تعریف می‌کند. نوع دوستی اغلب مترادف با رفتار کمک‌رسانی به کار می‌رود و به عنوان اعمال یا رفتارهایی تعریف می‌شود که هدف آنها منتفع ساختن فرد دیگری است (اسنایدر، لوپز و پدروتی^۴، ۲۰۱۱). رفتار نوع‌دوستانه می‌تواند به وسیله خودبینی شخصی یا تمایل به همدردی و منتفع ساختن سایرین و بدون توجه به نفع شخصی برانگیخته شود (باتسون، ۱۹۹۱؛ باتسون، احمد و لیشتر^۵، ۲۰۰۹). کمک‌رسانی تابع انگیزه‌های غیرخودخواهانه یا نسبتاً خودخواهانه است. همدلی یک پاسخ هیجانی به احساسات دلسوزی، همدردی، ترحم و دوست داشتن دیگری است و بدون انگیزه‌های خودخواهانه انجام می‌شود. فرد با وجود نگرشهای مثبتی نظیر نگرش به کمک‌رسانی از کمک کردن به سایرین لذت می‌برد و می‌تواند بسیاری از هیجانهای منفی تجربه شده در زندگی روزمره را کاهش دهد و با انجام اعمال محبت‌آمیز، شادکامی را تجربه می‌کند (پست^۶، ۲۰۱۵).

نگرش یا رفتار کمک‌رسانی در بسیاری از فرهنگها یک پدیده بسیار ارزشمند است و در بسیاری از مذاهب به عنوان یک ویژگی مهم به شمار می‌آید (فرناندز، سانیا و فاطیما^۷، ۲۰۱۵). سلیگمن و سیکزنت‌میهایلی^۸ (۲۰۰۰) نوع دوستی را به عنوان یک فرآیند مهم در نظر گرفتند که سبب بهبود و ارتقای بهزیستی اجتماعی می‌شود. نگرش به کمک‌رسانی، نگرانی غیرخودخواهانه برای آسایش سایرین و صرف زمان، هزینه و تلاش برای منتفع ساختن آنها است. چنین کمک‌هایی می‌تواند به تقویت تفکر و عزت نفس مثبت منتهی شود. به عبارت دیگر، نگرش به کمک‌رسانی در افراد شامل انتظار یا

- 1- helping attitude
- 2- Hafsah
- 3- Nickel
- 4- Snyder, Lopez & Pedrotti
- 5- Batson, Ahmed & Lishner
- 6- Post
- 7- Fernandes, Sanyal & Fatima
- 8- Seligman & Csikszentmihalyi

تبادل کالاهای مادی و نیز کالاهای اجتماعی نظیر خدمات، عشق‌ورزی و اطلاع‌رسانی است (حسن^۱، ۲۰۱۰).

روان‌شناسان اجتماعی به مطالعه و بررسی شرایطی می‌پردازند که افراد برای کمک به سایرین اقدام می‌کنند. پژوهشها نشان می‌دهند که افراد هنگام حضور سایرین در موقعیت اضطراری احتمالاً کمتر برای کمک به فرد نیازمند اقدام می‌کنند که از آن تحت عنوان اثر ناظر^۲ نام می‌برند. برخی روان‌شناسان اجتماعی برای تبیین کمک به سایرین از نظریه تبادل اجتماعی^۳ استفاده می‌کنند. آنها معتقدند که افراد به این علت به سایرین کمک می‌کنند که می‌خواهند در ازای هزینه‌ای که کرده‌اند، منفعتی به دست آورند. هنجار مسئولیت‌پذیری اجتماعی^۴ نیز می‌تواند رفتار کمک‌رسانی را تبیین کند. هنجار مسئولیت‌پذیری اجتماعی یک قاعده اجتماعی است که می‌گوید افراد باید حتی در صورت متحمل شدن هزینه زیاد به اشخاص نیازمند کمک کنند. هنجار دیگری که به تبیین رفتار کمک‌رسانی می‌پردازد، هنجار تقابل^۵ است که یک قاعده اجتماعی ضمنی است و می‌گوید که افراد ملزم به کمک کردن به افراد نیازمند هستند (انسل^۶، ۲۰۱۵).

هافسا (۲۰۱۷) با اجرای پرسشنامه نگرش به کمک‌رسانی نیکل (۱۹۹۸) بر روی ۲۰۰ دانشجوی کالج (۱۰۰ دانشجوی کالج حرفه‌ای و ۱۰۰ دانشجوی کالج غیرحرفه‌ای) دریافت که دانشجویان زن از نگرش به کمک‌رسانی بالاتری برخوردارند و دانشجویان زن در مقایسه با دانشجویان مرد کالجهای حرفه‌ای و غیرحرفه‌ای دارای نگرشهای کمک‌رسانی بالاتری هستند.

همچنین، فرناندز، سانیا و فاطیما (۲۰۱۵) در پژوهشی با هدف مقایسه رابطه نگرش به کمک‌رسانی و بهزیستی روان‌شناختی در ۴۰ پیرزن بیه ۶۵ تا ۷۴ ساله که با اعضای خانواده یا در خانه سالمندان زندگی می‌کنند و با استفاده از پرسشنامه بهزیستی روان‌شناختی ریف (۱۹۸۹) و پرسشنامه نگرش به کمک‌رسانی نیکل (۱۹۹۸) نشان دادند که پیرزنان بیه‌ای که با اعضای خانواده خود زندگی می‌کنند از نگرش به کمک‌رسانی و بهزیستی روان‌شناختی بالاتری برخوردارند.

به علاوه، نیرمال و مالاگی^۷ (۲۰۱۹) با هدف بررسی سطح نگرش به کمک‌رسانی در ۶۰ پرستار شاغل در بیمارستانهای دولتی و خصوصی و با اجرای پرسشنامه نگرش به کمک‌رسانی نیکل (۱۹۹۸) بر روی آنها، هیچ تفاوت معنی‌داری را در سطح نگرش به کمک‌رسانی در پرستاران شاغل در بیمارستان‌های دولتی و خصوصی نیافتند.

نیکل (۱۹۹۸) با طراحی این مقیاس و اجرای آن بر روی ۴۰۸ دانشجو (۱۳۲ مرد و ۲۷۶ زن)،

1- Hasan

2- bystander effect

3- social exchange theory

4- social responsibility norm

5- reciprocity norm

6- Ansell

7- Nirmal & Malagi

پایایی آن را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۴ محاسبه کرد. همچنین، جهت بررسی روایی سازه مقیاس از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده کرد که نتایج نشان‌دهنده وجود سه عامل با ارزش ویژه بالاتر از یک بود. به علاوه، نتایج حاصل از بررسی روایی همزمان آن نشان داد که با مقیاس نوع‌دوستی ($r=0/4$)، مقیاس مسئولیت‌پذیری اجتماعی ($r=0/54$)، منبع کنترل درونی ($r=0/26$) و مقیاس باور به جهان عادل ($r=0/23$) همبستگی مثبت دارد.

نگرش به کمک‌رسانی در افرادی با مشاغل خدمات‌رسان (نظیر پزشکان، پرستاران، کارمندان نیروی انتظامی، آتش‌نشانان و ...) جنبه بسیار مهمی برای دستیابی آنان به اهدافشان است تا بتوانند با کمترین خطا و حتی‌الامکان به شیوه منظم و اخلاقی وظایف خود را انجام دهند و نیازهای فردی و اجتماعی را به شکل کارآمد و پایدار برآورده سازند. با توجه به اهمیت و نقش نگرش به کمک‌رسانی در انجام تعهدات و وظایف شغلی و نظر به اینکه در کشور ما ابزاری جهت اندازه‌گیری نگرش به کمک‌رسانی در افراد حرفه‌ای وجود ندارد، انجام پژوهش حاضر ضروری به نظر می‌رسد.

روش تهیه

مقیاس نگرش به کمک‌رسانی ۲۰ گویه‌ای توسط نیکل^۱ در سال ۱۹۹۸ در آمریکا ساخته شد. این مقیاس ابتدا توسط صفاری‌نیا و سیادت (۱۳۹۹) به زبان فارسی ترجمه و سپس نسخه ترجمه شده فارسی به انگلیسی برگردانده شد. پس از آن، قابل فهم و رسا بودن متن، توسط اساتید روان‌شناسی مورد بررسی قرار گرفت و پرسشنامه به تعدادی از دانشجویان داده شد تا اشکالات موجود احتمالی مشخص گردد و سپس نسخه فارسی مقیاس نگرش به کمک‌رسانی ۲۰ گویه‌ای بر روی ۳۰۰ دانشجوی پسر شهر تهران اجرا شد.

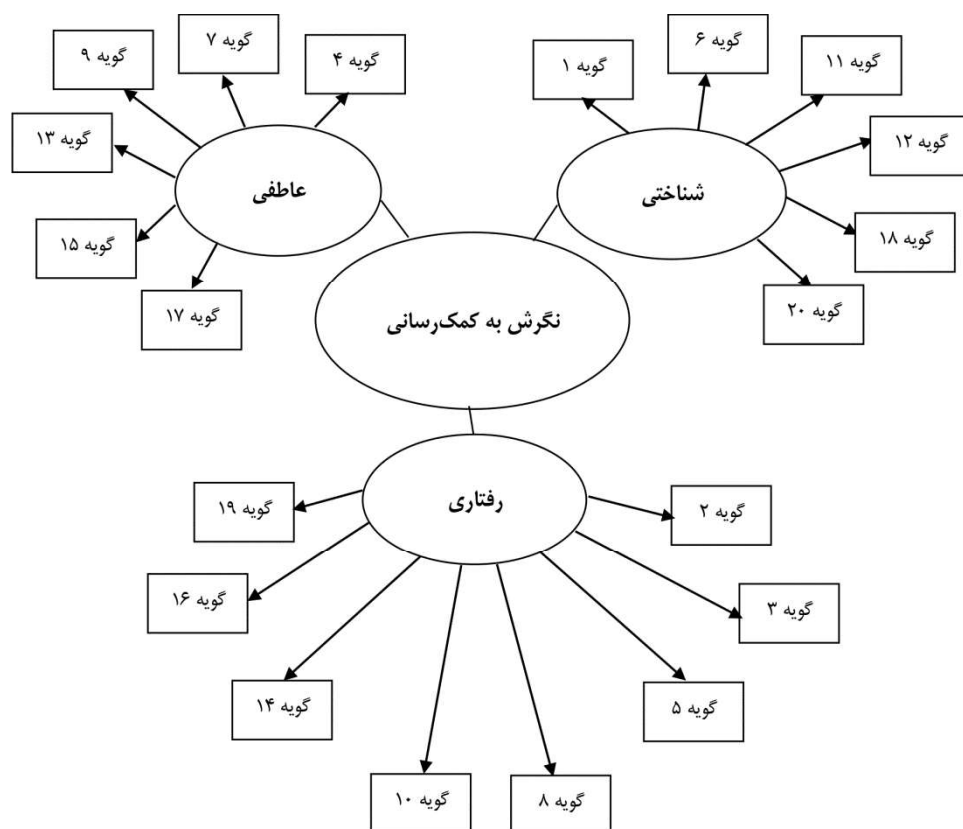
نمره‌گذاری

این پرسشنامه که از نوع مداد-کاغذی و خودگزارش‌دهی است، مشتمل بر ۲۰ گویه و ۳ خرده‌مقیاس «شناختی»، «عاطفی» و «رفتاری» است. گویه‌های ۱، ۶، ۱۱، ۱۲، ۱۸، ۲۰ خرده‌مقیاس «شناختی»، گویه‌های ۴، ۷، ۹، ۱۳، ۱۵، ۱۷ خرده‌مقیاس «عاطفی» و گویه‌های ۲، ۳، ۵، ۸، ۱۰، ۱۴، ۱۶، ۱۹ خرده‌مقیاس «رفتاری» را اندازه‌گیری می‌کنند. نمره‌گذاری گویه‌ها روی مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای «کاملاً موافق = ۵»، «موافق = ۴»، «نظری ندارم = ۳»، «مخالف = ۲» و «کاملاً مخالف = ۱» انجام می‌شود. بنابراین حداقل و حداکثر نمره‌ای که به دست می‌آید به ترتیب برابر با ۲۰ و ۱۰۰ خواهد بود. لازم به ذکر است که گویه‌های ۱، ۵، ۸، ۱۱، ۱۸ و ۱۹ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند.

پایایی و روایی

در پژوهش صفاری‌نیا و سیادت (۱۳۹۹) پایایی مقیاس با استفاده از روش‌های بازآزمایی و آلفای کرونباخ برای کل آن برابر با ۰/۸۷ و ۰/۸۸ به دست آمد که میزان رضایت‌بخشی است. همچنین، جهت تعیین روایی سازه مقیاس از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که نتایج تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از شاخص‌هایی نظیر $\chi^2/df=3/55$, $AGFI=0/77$, $GFI=0/82$, $RMSEA=0/1$ و $CFI=0/9$ نشان‌دهنده برازش خوب مدل در تعیین عاملها به شکل اولیه بیان شده توسط نیکل (۱۹۹۸) بود. به علاوه، نتایج پژوهش جهت تعیین روایی محتوایی با استفاده از نظر متخصصان حاکی از روایی محتوایی مقیاس بوده است.

ساختار عاملی

نمونه پرسشنامه

پاسخ‌دهنده عزیز:

این پرسشنامه شامل یک سری گویه مرتبط با نگرش شما به کمک‌رسانی است. برای هر گویه پنج گزینه ممکن وجود دارد. لطفاً گزینه‌ای را که بیانگر احساس شما می‌باشد، علامت بزنید و برای هر گویه فقط یک گزینه را انتخاب کنید.

ردیف	عبارت	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۱	فکر می‌کنم کمک کردن به دیگران، وقت تلف کردن است.					
۲	هرگاه فرصتی پیدا کنم، به دیگران کمک می‌کنم.					
۳	اگر پولی را پیدا کنم، حتی‌الامکان آن را به صاحبش برمی‌گردانم.					
۴	کمک کردن به دوستان و اعضای خانواده‌ام، یکی از بزرگترین لذت‌های زندگی من است.					
۵	در موقعیت‌های اضطراری، به افراد نیازمند کمک نمی‌کنم.					
۶	کمک به نیازمندان، کار ارزشمندی است.					
۷	وقتی به دیگران کمک می‌کنم، احساس خوبی دارم و از خودم راضی هستم.					
۸	دوست ندارم به غریبه‌هایی که راه خود را گم کرده‌اند، آدرس صحیح را نشان بدهم.					
۹	انجام کارهای خیر مرا خوشحال می‌کند.					
۱۰	هر ماه مقداری از پول و زمان خود را صرف مؤسسه‌های خیریه می‌کنم.					
۱۱	به نظرم فقط باید به افراد پیری که یکی از اعضای خانواده‌ام هستند، کمک کنم.					
۱۲	اهمیت کمک به دیگران را باید به کودکان آموزش داد.					
۱۳	دوست دارم هنگام مرگ، اعضای بدن خود را اهدا کنم تا جان فرد دیگری را نجات دهم.					
۱۴	برای انجام کارهای خیر پیش‌قدم می‌شوم.					
۱۵	هنگام کمک به افراد نیازمند، احساس آرامش می‌کنم.					
۱۶	اگر فرد نابینایی بخواهد از خیابان عبور کند، به او کمک می‌کنم.					

ردیف	عبارت	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۱۷	وقتی که متوجه می‌شوم سخاوتمندی من نیاز فرد نیازمندی را برطرف می‌کند، احساس غرور می‌کنم.					
۱۸	کمک به دیگران به جای آنکه کار خوبی باشد، آسیب‌رسان است، زیرا آنها به جای اتکا به خودشان به من متکی می‌شوند.					
۱۹	به نیازمندان کمک مالی نمی‌کنم.					
۲۰	به نظر من کمک کردن به افراد نیازمند، درست‌ترین کاری است که می‌توان انجام داد.					

منابع

- Ansell, E. (2015). Helping others dampens the effect of everyday stress. *Journal of Clinical Psychological Science*, 15, 42-50.
- Baston, C.D. (1991). *Empathy and altruism*. Chicago: Aldine.
- Batson, C.D., Ahmed, N., & Lishner, D.A. (2009). *Empathy and altruism*. New York: Oxford University Press.
- Fernandes, T., Sanyal, N., & Fatima, A. (2015). Helping attitude and psychological well-being in older widowed women. *The International Journal of Indian Psychology*, 2, 5-17.
- Hafsa, J. (2017). Helping attitude of professional and non professional college students. *International Journal of Advanced Educational Research*, 2, 82-87.
- Hasan, A.R. (2010). *Helping attitude and subjective well-being among different age groups*. Ann Arbor: University of Michigan, Institute for Social Research.
- Nickell, G.S. (1998). *The Helping Attitude Scale: A new measure of prosocial tendencies*. Paper presented at the American Psychological Association, San Francisco.
- Nirmal, A., & Malagi, V.A. (2019). Helping attitude among nurses working in government and private hospitals. *International Journal of Research in Social Sciences*, 9, 833-845.
- Post, S.G. (2015). Altruism, happiness, and health: It's good to be good. *International Journal of Behavioral Medicine*, 12, 66-77.
- Seligman, M.E.P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.
- Snyder, C.R., Lopez, S.J., & Pedrotti, J.T. (2011). *Positive psychology: The scientific and practical explorations of human strengths*. Thousand Oaks, CA: Sage.